

შალვა კიკალიშვილი

ასისტენტ პროფესორი,
ქუვეითის ახლო აღმოსავლეთის ამერიკული უნივერსიტეტი, ელ-ქუვეითი

**ქართული სამხედრო შენაერთების მონაწილეობა ერაყის საერთა-
შორისო სამშვიდობო მისიაში
(2003-2008)**

დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ საქართველომ მალევე განაცხადა სურვილი მჭიდროდ დაკავშირებოდა ევროპულ რეალობას. ამის ერთ-ერთი მაგალითი 1992 წელს საქართველოს ჩრდილო ატლანტიკური თანამშრომლობის საბჭოში გაერთიანება იყო. ეს პლატფორმა შემდგომში, 1997 წელს, გადაიზარდა ევრო-ატლანტიკური თანამშრომლობის საბჭოს ფორმატში.¹ ამავე პერიოდიდან ვითარდება ურთიერობა დღემდე ერთ-ერთ ყველაზე სანდო და მნიშვნელოვან პარტნიორთან – ამერიკის შეერთებულ შტატებთან. თავად ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა საქართველოს დამოუკიდებლობა 1991 წლის 25 დეკემბერს აღიარა.² ქვეყნებს შორის პარტნიორობა მას შემდეგ უწყვეტად ვითარდება.

2001 წელს მოკავშირეთა თანამშრომლობა ახალ ეტაპზე გადადის. ამ პერიოდიდან იწყება თავდაცვის მიმართულებით სხვადასხვა პროგრამის გაღრმავება, როდესაც საქართველო ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლას შეუერთდა 2001 წლის 11 სექტემბრის ტერორისტული აქტის შემდგომ.³ მიღწეული

¹ Relations With Georgia. North Atlantic Treaty organization. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_38988.htm

² A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Georgia. Office of the Historian. <https://history.state.gov/countries/georgia#:~:text=The%20United%20States%20recognized%20Georgia's,con%20republic%20of%20the%20USSR.>

³ თანამშრომლობა აშშ-სთან. საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო. <https://mod.gov.ge/ge/page/119/tanamshromloba-ashsh-stan>

შეთანხმებების შედეგად ქართული სამხედრო შენაერთები ჩაერთნენ სამშვიდობო მისიებში და დისლოცირდნენ მსოფლიოს სხვადასხვა ცხელ წერტილში.

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია წარმოაჩინოს ის რთული ვითარება რაც ქართველ სამხედროებს ომისშემდგომ ერაყში დაუხვდათ და გარკვეულწილად აღწერს მრავალათასიანი ქართული სამხედრო მისიების წარგზავნის სხვადასხვა ასპექტი. შესაბამისად, ნაშრომი ორ ძირითად ნაწილად იქნება წარმოდგენილი. პირველ ნაწილში განვიხილავთ ერაყის ომისშემდგომ ვითარებას, აჯანყებების საწყისს, მაროდღობასა და ტერიტორიულ აქტებს. ასევე განვიხილავთ მნიშვნელოვანი სამხედრო-პოლიტიკური პირების ჩართულობა მიმდინარე პროცესებში. მეორე ნაწილში კი შევეხებით ერაყში ქართული მისიის დასაწყისსა და მის განვითარებას და ამერიკის შეერთებული შტატების როლს ქართველი სამხედროების წვრთნისა და აღჭურვის საქმეში.

2003 წლის 19 მარტს ამერიკის შეერთებული შტატების სამხედრო შენაერთები შევიდნენ ერაყში. 21 დღის შემდეგ ამერიკულმა ნაწილებმა ფაქტობრივად სრული კონტროლი დაამყარეს ერაყზე. მიუხედავად ამისა, ეს აღმოჩნდა კლასიკური მაგალითი, თუ როგორ შეიძლება „მოიგო ომი, მაგრამ წააგო მშვიდობა.“ ერაყის ტერიტორიის დაკავების შემდეგ აშშ-ს ხელისუფლება წააწყდა უამრავ ახალ პრობლემას, რომელთა გადაჭრას დიდი რესურსი და დრო დასჭირდა.

9 აპრილს აშშ-ს სამხედრო ძალები ბაღდადში გამოჩნდნენ, რაც ფაქტობრივად ერაყის მხრიდან ორგანიზებული წინააღმდეგობის დასასრულს ნიშნავდა. მიუხედავად ამისა, ეს არ აღმოჩნდა ერაყის კამპანიის ბოლო წერტილი. მართალია, სადამ ჰუსეინის დასამხობად წარმოებული კამპანია სამხედრო თვალსაზრისით ნამდვილად წარმატებული იყო, კოალიციურმა ჯარებმა საკმაოდ დიდი ზომისა და მოსახლეობის მქონე ქვეყანა 21 დღეში დაიკავეს, მაგრამ შემდგომმა მოვლენებმა ერაყელებსაც და კოალიციურ ჯარსაც უსაფრთხოების განცდა დაუკარგა. ამერიკელები ბევრად უფრო დიდი სირთულეების წინაშე აღმოჩნდნენ მას შემდეგ, რაც დაამყარეს კონტროლი ერაყზე.

აჯანყებებთან გამკლავება იყო პრეზიდენტ ჯორჯ ბუშის ადმინისტრაციის ძირითადი დილემა. რესპუბლიკური პარტიის საგარეო პოლიტიკის მეთაურს აღარ სურდა სისუსტის გამოვლენა.⁴ როგორც ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველოს დირექტორის მოადგილემ ჯონ მაკლაფლიმ განაცხადა,

⁴ B. Woodward. State of Denial: Bush at War Part III. New York: Simon and Schuster, 2006, e-Book. გვ. 474

ერაყის აჯანყება ოთხი ძირითადი ფრაქციის მიერ იყო ორგანიზებული: ყოფილი ბაასისტების, ყოფილი მებრძოლების, ერაყის ნაციონალისტებისა და ტომების მიერ.⁵ ირანსაც დიდი გავლენა ჰქონდა ერაყში. ირანის რევოლუციურ რაზმს ეკისრებოდა პასუხისმგებლობა გზებზე ბომბების განლაგებაში, რამაც მრავალი ამერიკელის სიცოცხლე იმსხვერპლა.⁶ 2010 წლის იანვარში პრემიერმა ტონი ბლერმა განაცხადა, რომ პოსტსადაამური ერაყის ერთ-ერთი ასპექტი, რაც არავის მოსვლია აზრად, იყო ის, რომ ირანი მხარს დაუჭერდა ალკაიდას. ამ შემთხვევაში ფიქრობდნენ, რომ ეს ორი „სამყარო“ ერთმანეთს არასდროს შეერეოდა. რაც გაუთვალისწინებლად მოხდა, იყო ის, რომ ორივეს საერთო ინტერესი გამოუჩნდა – ერაყის დესტაბილიზაცია.⁷

ამ აღიანსს კიდევ ერთი ღერძი ჰქონდა. ჯორჯ ბუშ უმცროსის ადმინისტრაციაში თავდაცვის მინისტრის მოადგილე დაგლას ფეისი აღნიშნავს, რომ ბუშის ადმინისტრაცია ელოდა შურისძიებებს, მაროდორობას, ტერორისტულ თავდასხმებს, ერაყში ძალადობის აღზევებას მეზობელი ქვეყნების მიერ, მაგრამ არავინ ელოდა მდგრად ამბოხებას, რომელსაც დამხობილი ბაასისტები უხელმძღვანელებდნენ უცხოელ ჯიჰადისტებთან ერთად.⁸ როდესაც ერაყი დაეცა, ბაასისტებმა გადაწყვიტეს, რომ ისლამი იყო ყველაზე კარგი საშუალება ამბოხების გასაძლიერებლად და გასაგრძელებლად. ამიტომ რადიკალმა ჯიჰადისტებმა და ყოფილი რეჟიმის წევრებმა საერთო ენა გამოიჩინეს.⁹ ფეისი დამატებით აღნიშნავს, რომ ამერიკას არ გაახსენდა 1996 წლის ოსამა ბენ ლადენის ფატვა,¹⁰ სადაც იგი ომს უცხადებდა ამერიკას არაბეთის ნახევარკუნძულზე სამხედროების განთავსების გამო და ამას სამხედრო ოკუპაციას უწოდებდა. ამის შესახებ აქცენტი არც პენტაგონს გაუკეთებია და არც ცენტრალურ სადაზვერვო სააგენტოს მოუხდენია მისი ხაზგასმა.¹¹ ფეისი ირწმუნება, რომ ასეთი სახის ამბოხებას არც დაზვერვის ოფიცრები და არც პოლი-

⁵ B. Woodward. State of Denial: Bush at War Part III. p.261-562

⁶ T. Blair. Rt Hon Tony Blair transcript. The Iraq Inquiry. 2010. <http://www.iraqinquiry.org.uk/media/45139/20100129-blair-final.pdf>

⁷ T. Blair. Rt Hon Tony Blair transcript. The Iraq Inquiry.

⁸ D. Feith. War and Decision: Inside the Pentagon at the Dawn of the War on Terrorism. New York: Harper Collins Publishers, 2008, e-Book. გვ. 415

⁹ M. Gordon, B. Trainor. Cobra II: The Inside Story of the Invasion and Occupation of Iraq. London: Atlantic Books, 2007, e-Book. გვ. 586

¹⁰ O. Bin Laden Fatwa Nr. 1. 1996. https://is.muni.cz/el/1423/jaro2010/MVZ203/OBL_AO_-_Fatwa_1996.pdf

¹¹ D. Feith. War and Decision: Inside the Pentagon at the Dawn of the War on Terrorism. გვ. 407

ტიკის აღმსრულებლები არ ელოდნენ. ბაასისტებმა, ჯიჰადისტებთან თანამშრომლობით, შეძლეს ზიანის მომტანი სამხედრო კამპანიის გაჩაღება ერაყში.¹²

ერაყის რეკონსტრუქცია საგრძნობლად დააზარალა დაწყებულმა აფეთქებების სერიამ. თავდაპირველად ბადადში იორდანის საელჩო ააფეთქეს 2003 წლის 7 აგვისტოს. 19 აგვისტოს გაერთიანებული ერების ცენტრალური ოფისის აფეთქებას გაეროს სპეციალური წარმომადგენელი სერჟიო ვიერა დე მელიო და გაეროს თანამშრომლები ემსხვერპლნენ.¹³ აიათოლა მოჰამედ ბაჟირ ალ ჰაკიმისა და მისი მიმდევრების მცირე ჯგუფის მკვლელობამ 29 აგვისტოს ასევე დიდი გავლენა იქონია. ეს აფეთქებები მოასწავებდნენ ამბოხებების დაწყებას.¹⁴

ამბოხების, რომლის საწყის ეტაპში თავად ჰუსეინიც მონაწილეობდა, მეთაურებმა შექმნეს ოთხნაწილიანი გეგმა. მათი მიზანი იყო, პირველ რიგში, განედევნათ ოკუპანტები, დაესუსტებინათ ერაყის ინსტიტუტები, შეექმნათ ერაყელებში უკმარისობის გრძნობა ახალი ხელისუფლების მიმართ და შეენარჩუნებინათ სუნიტების გავლენა.¹⁵

2003 წლის აპრილში აღმოჩინეს ერაყის სადაზვერვო სააგენტოს – მუხაბარატის ბრძანება. იგი შეიცავდა სამოქმედო გეგმას ბაასის მთავრობის, სადამის ფილიანებისა და დაზვერვის წევრებისათვის სადამის რეჟიმის დამხობის შემთხვევაში. ბრძანება შეიცავდა ამერიკის შეერთებულ შტატებთან თანამშრომლობაში მყოფთა დახოცვის, სამინისტროების დაწვის, მაროდირობისა და დოკუმენტთა განადგურების მითითებას. ყველაფერი უნდა ექნათ ერაყში ქაოსის გასაღვივებლად. ბრძანება ბაასის პარტიის ყველა წევრს ურჩევდა ჯოჯოხეთის მოწყობას ერაყში სადამის დამხობის შემთხვევაში.¹⁶ 2003 წლის 23 იანვრით დათარიღებულ ბრძანებაში კი მითითება კეთდებოდა ოფიცრებისადმი, რა უნდა ექნათ, თუ ერაყს დაიპყრობდნენ. საბოლათისა და მაროდირობის გარდა ელექტროსადგურები უნდა გაენადგურებინათ და შიიტთა წმინდა ადგილებში შეეღწიათ.¹⁷ მართალია, ჩვენს ხელთ არსებულ არც ერთ წყაროში ამაზე საუბარი არ არის, მაგრამ არ არის გამორიცხული, რომ ამ ბრძანების აღმოჩენამ გამოიწვია დებაასიფიკაციის მასშტაბების ზრდა.

¹² D. Feith. War and Decision: Inside the Pentagon at the Dawn of the War on Terrorism. გვ. 275

¹³ P. Symonds. The UN bombing: a product of the US occupation of Iraq. 20 August. 2003. <http://www.wsws.org/en/articles/2003/08/iraq-a20.html>

¹⁴ D. Feith. War and Decision: Inside the Pentagon at the Dawn of the War on Terrorism. გვ. 449

¹⁵ M. Gordon, B. Trainor. Cobra II: The Inside Story of the Invasion and Occupation of Iraq. გვ. 584

¹⁶ B. Woodward. State of Denial: Bush at War Part III. გვ. 184

¹⁷ B. Woodward. State of Denial: Bush at War Part III. გვ. 184

2003 წლის ივლისისთვის კოალიციური დროებითი მთავრობის მეთაური პოლ ბრემერი გაღიზიანებას ვერ მალავდა პენტაგონის გულგრილობის გამო, რასაც იგი მიმდინარე ამბოხებების მიმართ იჩენდა. ბრემერი ფიქრობდა, რომ სამხედროები, რომლებიც თავდაცვის მდივანმა დონალდ რამსფელდმა დანიშნა, ცდილობდნენ აშშ-ს ჯარების გაყვანას ერაყიდან.¹⁸ ბრემერი თვლიდა, რომ აშშ-ს სამხედროებს „უჭირდათ მტერთან საბრძოლველად სათანადო ეფექტური საშუალებების მოძებნა.“¹⁹

2004 წლის 31 მარტს, როდესაც ამბოხება მოძლიერებული იყო და ფალუჯას კრიზისიც იწყებოდა, პრეზიდენტმა ჯორჯ უოკერ ბუშმა გააკეთა განცხადება. მან აღნიშნა: „ჩვენ კვლავ ვებრძვით ავაზაკებსა და ტერორისტებს ერაყში, რომლებიც უდანაშაულოთა მკვლევლობებზე უფრო წავლენ, ვიდრე თავისუფლების უპირატესობას აღიარებენ.“ მან ასევე დაამატა, რომ ამერიკელებმა გადაწყვიტეს, აღდგომოდნენ ამ პრობლემას. „მკვლევების ეს ნაკრები ვერ აღუდგება წინ ჩვენ სურვილს. ამერიკა არასდროს იქნება შეშინებული ავაზაკებისა და მკვლევების მიერ. ჩვენ აგრესიულად დავარტყამთ ტერორიზმს ერაყში.“²⁰ ამერიკის ტაქტიკა ამბოხების ჩასახშობად წარმატებული იყო დროის მცირე მასშტაბში, თუმცა მას მრავალი ხარვეზი ჰქონდა სტრატეგიის მხრივ.

ვიცე-პოლკონიკ სტივენ პეტერსონის აზრით, საჭაერო და სახმელეთო კამპანია, რასაც შოკი და შიში უნდა მოეტანა ბაღდადის რეჟიმის დამხობასთან ერთად, დამღუპველი იქნებოდა ერაყის აღდგენითი პროცესისა და წესრიგის შენარჩუნებისათვის. მისი აზრით, აღდგენითი პროცესისათვის სხვა სახის მართვისა და კონტროლის დამყარება იქნებოდა საჭირო. სამხედრო და საპოლიციო ძალები კვლავ საქმეში უნდა ჩაბმულიყო. მისივე თქმით, სამხედროთა ყოველი ძალისხმევა აღიქმებოდა, როგორც ომის შემდგომი ერაყისათვის გათვალისწინებული სტრატეგიის ნაწილი.²¹

ბუშის ადმინისტრაცია ალბათ არც ელოდა, ბაღდადი ასე მალე თუ დაეცემოდა. მხოლოდ სამი კვირა და მცირე სამხედრო ძალისხმევა დასჭირდა სადამ ჰუსეინის რეჟიმის დამხობას. ბუშის ადმინისტრაციის აზრით, უფრო გრძელვადიანი ომი გამოიწვევდა გაცილებით მეტ დანაკარგებს ბრძოლის ველზე.

¹⁸ P. Bremer, M. McConnell. My Year in Iraq: The Struggle to Build a Future of Hope. New York: Simon & Schuster, 2006, e-Book. გვ. 106

¹⁹ P. Bremer, M. McConnell. My Year in Iraq: The Struggle to Build a Future of Hope. გვ. 220

²⁰ B. Woodward. State of Denial: Bush at War Part III. გვ. 297

²¹ M. Gordon, B. Trainor. Cobra II: The Inside Story of the Invasion and Occupation of Iraq. გვ. 168

იგივე ლოგიკით, დანაკარგების თავიდან ასაცილებლად, სადამის ჩამოგდების შემდეგ ერაყში ამერიკელი სამხედროების არასაკმარისი რაოდენობა იქნა გაგზავნილი,²² ამან კი, თავის მხრივ, ხელი შეუწყო ქაოსს და აჯანყების წამოწყებას. ცენტრალური სარდლობის მეთარუმა, გენერალმა ტომი ფრენკსმა ეს აღრევე გაითვალისწინა და ამას „კატასტროფული წარმატება“ უწოდა.²³

აჯანყებების ერთ-ერთი მთავარი მაპროვოცირებელი მიზეზი განდა მართლიანობა. საზოგადოებრივი წესრიგის შენარჩუნება უმთავრესი ფაქტორი იყო ერაყში სტაბილურობის შესაქმნელად და ერაყელთა მხრიდან განმათავისუფლებლებისადმი ნდობის დასამყარებლად. გენერალ ჯეი გარნერის მიერ თეთრ სახლში შეტანილი წინადადება ერაყში საპოლიციო მრჩეველების წარგზავნის შესახებ, რათა წესრიგი და კანონი აღედგინათ, მალევე უარყვეს.²⁴ პრემიერი ტონი ბლერის განცხადებით, არსებობდა მოლოდინი, რომ კოალიციური ძალები ჩავიდოდნენ სამოქალაქო სერვისით სრულად გამართულ ერაყში და ერაყის პოლიცია საშინაო უსაფრთხოებას თავის თავზე აიღებდა. მაგრამ მოლოდინი არ გამართლდა, რადგან პოლიციაში მრავლად იყვნენ ბაასის პარტიის წარმომადგენლები. ბაასისტები არ გამოცხადდნენ სამსახურში, ხოლო სხვა თანამშრომლები, სასჯელის თავიდან არიდების მიზნით, არ დაბრუნდნენ უკან. დამატებით, კორუფციის გამო ერაყის პოლიციას სუსტი რეპუტაცია და იმიჯი ჰქონდა.²⁵ 2003 წლის 10 მარტს ეროვნული უსაფრთხოების საბჭოს სხდომაზე ეროვნული უსაფრთხოების თავდაცვის შტაბის დირექტორმა ფრენკ მილერმა განაცხადა, რომ კონფლიქტის შემდგომ სტაბილურობის შესანარჩუნებლად კანონის უზენაესობის წარმატებით დამყარება კრიტიკული იქნებოდა. ეს კი რეკონსტრუქციისა და აღდგენის საშუალებებს გაამარტივებდა.²⁶

ცენტრალური მმართველობის წარმომადგენლებს მიეცათ ინსტრუქცია, არ მოეხდინათ „ომისშემდგომ მოვლენებზე რეაგირება“, უმთავრესად იმ მოტივით, რომ სათანადო რაოდენობის სამხედრო პერსონალი არ ჰყავდათ.²⁷

22 P. Galbraith. Unintended Consequences: How War in Iraq Strengthened America's Enemies. New York: Simon and Schuster, 2008, e-Book. გვ. 50

23 T. Franks, M. McConnell. American Soldier. New York: HarperCollins, 2004, e-Book. გვ. 392

24 M. Gordon, B. Trainor. Cobra II: The Inside Story of the Invasion and Occupation of Iraq. გვ. 180

25 T. Blair. A Journey: My Political Life. Chapter 15 Iraq: The Aftermath. New York: Vintage Books, 2010, e-Book.

26 B. Woodward. Plan of Attack. New York: Simon & Schuster, 2004, e-Book. გვ. 39

27 G. Packer. The Assassins' Gate: America in Iraq. New York: Farrar, Straus and Giroux, 2005, e-Book. p.123

დონალდ რამსფელდმა ამავე პერიოდში ჩამოაყალიბა საკუთარი მიდგომა, რომელიც რამსფელდის დოქტრინის სახელით გახდა ცნობილი. რამსფელდის დოქტრინის უმთავრესი პრინციპი იყო ჯარის გარდაქმნა კარგად დაფინანსებულ, მაღალტექნოლოგიურ ძალად, რომელიც მინიმალური დანაკარგებით გამანადგურებლად იმოქმედებდა ნებისმიერ წერტილში.²⁸

მორიგი პრობლემა, რაც ამერიკამ ერთგვარად ხელოვნურად შექმნა, ერაყის არმიის დაშლა იყო. შეჭრამდე რამდენიმე ხნით ადრე უილიამ ლუტის სპეციალური დაგეგმვის სამსახურმა 2003 წლის 21 იანვარს წარმოადგინა გეგმა, რომელიც ითვალისწინებდა შესაძლო რეფორმებს ან ახალი არმიის ჩამოყალიბებას. გარნერმა, თავის მხრივ, სხვა გეგმა წარმოადგინა. ამან განსაზღვრა ერაყის არმიის როლი რეკონსტრუქციის პროცესში. იგი მოექცეოდა სამოქალაქო კონტროლის ქვეშ.²⁹ ომის დაწყებისას სახმელეთო შემადგენლობის მეთაურ გენერალ დევის მაკკირმანს სჯეროდა, რომ ომის შემდგომ უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად ერაყის არმიის გამოყენება შეიძლებოდა. გარნერს კი სურდა ამ სამხედროების იაფ მუშახელად გამოყენება, სანამ მათ ახალი ერაყული არმიისთვის გადაამზადებდნენ. ამას კი იგი საჭიროდ თვლიდა საკუთარი პერსონალის სიმცირის გამო.³⁰ გარნერმა მოახსენა უფროსობას, პრეზიდენტის ჩათვლით, ერაყის არმიის შენარჩუნების შესახებ. მისი წინადადება დაამტკიცეს ხელფასების დანიშვნასთან ერთად.³¹ ეროვნული უსაფრთხოების საბჭოს კრებაზე 2003 წლის 12 მარტს თავდაცვის მინისტრის მოადგილემ დაგლას ფეისმა განაცხადა, რომ ერაყის რეგულარული არმიის დაშლაზე თავი უნდა შეეკავებინათ. მისი აზრით, არმიის 3-5 დივიზიის გამოყენება შეიძლებოდა ახალი ერაყული არმიის ბირთვად. ფეისის გეგმა იყო, „უცებ არ მოეხდინათ დემობილიზაცია და ხალხი ქუჩაში არ გაეყარათ, არამედ ისინი გამოეყენებინათ აღმშენებელ ძალად.“³² ფრენკ მილერის აზ-

²⁸ B. Graham. Chapter 14. By His Own Rules: The Ambitions, Successes and Ultimate Failures of Donald Rumsfeld. New York: Public Affairs, 2009, e-Book. B. Buley. Chapter 4. The New American Way of War: Military Culture and the Political Utility of Force. London: Routledge, 2008, e-Book. A. J Bacevich. Chapter 6. The New American Militarism: How Americans are Seduced by War. Oxford University Press, 2005, e-Book. J. Kitfield. Chapter 2. Chapter 3. War and Destiny: How the Bush Revolution in Foreign and Military Affairs Redefined American Power. Washington, D.C.: Potomac Books, 2005, e-Book. D. R Herspring. Chapter 2. Rumsfeld's Wars: The Arrogance of Power. Kansas University Press, 2008, e-Book.

²⁹ D. Feith. War and Decision: Inside the Pentagon at the Dawn of the War on Terrorism. გვ. 367

³⁰ M. Gordon, B. Trainor. Cobra II: The Inside Story of the Invasion and Occupation of Iraq. გვ. 236

³¹ G. Packer. The Assassins' Gate: America in Iraq. e-Book. გვ. 133

³² B. Woodward. Plan of Attack. Chapter 31. e-Book.

რით, ერაყის არმიის შემცირება შეიძლებოდა, თუმცა მისი გამოყენებაც უნდა მომხდარიყო კონკრეტული სარეკონსტრუქციო პროექტებისათვის.³³

აჯანყება არ იყო გარდაუვალი. იგი გაამწვავა სამხედრო და პოლიტიკურმა შეცდომებმა. აშშ-მ ვერ შეძლო ომის შემდგომი ოპერაციებისათვის მომზადება, მას შემდეგ, რაც გადაწყვიტა ომი მინიმალური სამხედრო ძალე-ბით დაეწყო. სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ძალებისა და დამხმარე შენაერთების განთავსების უარყოფით, ერაყის არმიის დაშლითა და ათასობით შეიარაღებული ადამიანის ქუჩაში გაშვებით, ადგილობრივი არჩევნების ჩაუტარებლობით დიდი ზიანი მიადგა ომისშემდგომ სტაბილურობას.

არმიის დაშლისა და დროებითი მთავრობის დამყარების პარალელურად მიმდინარეობდა ერაყის სახელმწიფო უწყებების გაწმენდა ბაასისტური ელემენტებისაგან. გარდამავალი პერიოდისათვის წარმომადგენლობითი და რაიბე მნიშვნელობის მქონე მთავრობის შესაქმენლად, ბრემერმა დაიწყო „ბაასის მთავრობის მოშორების გა-დაჭარბებულ“, მნიშვნელობაზე გადაკვრით საუბარი. ეს იყო აშშ-ს სტრატეგიაში ცვლილების ერთგვარად ფარული აღიარება. საყურადღებო ფაქტორია ახალ მთავრობაში დიდი რაოდენობის სუნიტების თანამონაწილეობაც.³⁴ კოალიციის დროებითი მთავრობის ბრძანებები ერაყის ხელისუფლების დებაასიფიკაციასა და არმიის დაშლაზე იყო ძირითადი შემავლელი და წამაქეზებელი ფაქტორი აჯანყებებისათვის.³⁵

2003 წლის 4 ნოემბერს ბრემერმა შეადგინა „კოალიციური დროებითი მთავრობის მემორანდუმი ნომერი 7,, და მმართველ საბჭოს მიანიჭა უფლება, მოეხდინა ერაყის საზოგადოების გაწმენდა ბაასისტებისაგან კოალიციური დროებითი მთავრობის ნომერ პირველი ბრძანების შესაბამისად. ეს პროცესი განხორციელდა უმაღლესი ეროვნული დებაასიფიკაციის კომისიის მიერ, რომელსაც აჰმედ ჩალაბი მეთაურობდა. ბრემერი წერს, რომ მან ერაყელთა მოთხოვნას მეტი ძალაუფლების შესახებ პროცესის მსვლელობისას ეტაპობრივად უპასუხა. საბოლოოდ, ბაასისტებისაგან ერაყის გაწმენდა ერაყელ პოლიტიკოსებს დაევალოთ, რაც, ბრემერის აზრით, შეცდომა იყო.³⁶ ჩვენი აზრით, ბრემერი ამ შემთხვევაში სწორია, რადგანაც ერაყელების საქმისადმი მიდგომამ და

³³ G. Packer. The Assassins' Gate: America in Iraq. e-Book. გვ. 129

³⁴ A. Allawi. The Occupation of Iraq: Winning the War, Losing the Peace. Yale University Press, 2007, e-Book p.283

³⁵ A. Allawi. The Occupation of Iraq: Winning the War, Losing the Peace. p.283

³⁶ P. Bremer. J. Dobbins. D. Compert. Early Days in Iraq Decision of The CPA. Survival Vol. 50, No. 4. 2008. გვ. 21-56 <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/00396330802328925>

კლანურ-ნათესაური ურთიერთობებმა ამ პროცესზე უარყოფითი გავლენა ნამდვილად მოახდინა. დებაასიზაციის პროცესის წარმატებით განხორციელების შემთხვევაში, ამერიკა აირიდებდა იმ პრობლემებს, რაც ერაყში შეიქმნა.

ზემოხსენებული მიზეზების გარდა გარდა, ერაყში კრიზისის აღზევებაში მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა თურქეთმა, რომელმაც არ მისცა უფლება აშშ-ს ძალებს ერაყის ჩრდილოეთში გადაადგილებულიყვნენ, რის გამოც რეგიონში ამერიკული ძალების რაოდენობა ვერ გაიზარდა.³⁷

ერაყის ოკუპაციის საწყისი პერიოდი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი გამოდგა. ამერიკელების მიერ ამ დროს დაშვებულ შეცდომებს გრძელვადიანი ეფექტი აღმოაჩნდა. ბუნებრივია, ადგილობრივი მოსახლეობის დამოკიდებულება უცხო ქვეყნის ძალებისადმი პრაქტიკულად ყოველთვის უარყოფითია, ხოლო როდესაც საოკუპაციო ნაწილები ვერ ახერხებენ ქვეყანაში საზოგადოებრივი წესრიგის დამყარებას და აგვიანებენ სამოქალაქო ხელისუფლების გადაცემას, ეს კიდევ უფრო ზრდის უკმაყოფილებას. ხშირად ეს იწვევს არა მარტო სიტუაციის გამწვავებას, არამედ ახალი გარეშე მოთამაშების გამოჩენასაც. სწორედ ასე მოხდა ერაყში და გარკვეულწილად ირონიული გამოდგა ის ფაქტი, რომ დღე როდესაც ამერიკამ მოიგო ომი ერაყთან, ასევე იქცა დღედ, როდესაც მან იგი დაკარგა.

პრემიერი ტონი ბლერი ასკვნის, რომ ერაყში ვითარების გართულების კიდევ ერთი მიზეზი იყო ირანისა და ალ-კაიდას ერთობლივი ხელის შემშლელი როლი.³⁸ საზღაური, რაც ამერიკამ და მისმა საგარეო პოლიტიკამ გადაიხადა, იყო შესამჩნევი. ნაცვლად იმისა, რომ მძლავრი მესიჯი გაეგზავნათ ირანისა და ჩრდილო კორეისათვის, ამერიკა ერაყში მიმდინარე რთულ პროცესებში აღმოჩნდა ჩართული. არ გაამართლა იმედმაც, რომ ერაყი გახდებოდა ერთგვარი „დემოკრატიის ლოკომოტივი“ ახლო აღმოსავლეთში. ეს ისედაც რთული მისაღწევი იქნებოდა, მაგრამ მას შემდეგ, დემოკრატიაზე გადასვლის სიცოცხლისუნარიანობის ჩვენების ნაცვლად, ეს პროცესი ძალიან რთულად წარმოჩინდა, დიდი ბრიტანეთი და ამერიკის შეერთებული შტატები მარტო აღმოჩნდნენ და სხვა ერების ჩართვაც ვერ უზრუნველყვეს.³⁹ სუნიტურ ელიტას დემოკრატია არ მოსწონდა, რადგან ეს შიიტურ უმრავლესო-

³⁷ K. von Hippel. State-Building After Saddam: Lessons Lost. In: The Future of Kurdistan in Iraq. Ed. Brendan O'Leary, John McGarry and Khaled Salih. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2005, e-Book. გვ. 255

³⁸ T. Blair. A Journey: My Political Life. Chapter 15 Iraq: The Aftermath.

³⁹ M. Gordon, B. Trainor. Cobra II: The Inside Story of the Invasion and Occupation of Iraq. გვ. 582

ბას გაუხსნიდა გზას ქვეყნის მმართველობაში. ამან გააღრმავა მათი ცუდი განწყობილება გარეშე ძალების მიმართ. მათ სადამის ჩანაცვლება რომელიმე სუნიტი გენერალით უფრო მოეწონებოდათ.⁴⁰ შესაბამისად, სუნიტებმა არ მოისურვეს ახალი მმართველი ძალის ნაწილი გამხდარიყვნენ.

ნათლად ჩანდა ასევე ირანის მიერ ერაყის საქმეებში ჩარევა. ირანის მიზანი იყო, შეეჩერებინა ძლიერი და ერთიანი ერაყის განვითარება. განსაკუთრებით კი იმის გათვალისწინებით, რომ სუნიტურ ერაყს რვაწლიანი სისხლისმღვრელი ომი ჰქონდა ირანთან გადატანილი. ირანს ასევე სურდა რეჟიმის ცვლილება ძვირ და სისხლიან საქმედ ექცია აშშ-ს ხელმძღვანელობისათვის, რათა მომავალში ირანისათვის აერიდებინათ თავიდან აშშ-ს მსგავსი ჩარევა.⁴¹ ტონი ბლერის აზრით, კოალიციამ დაასკვნა, რომ ირანი უბრალოდ დააკვირდებოდა პროცესს და მას „არ აინტერესებდა ერაყის დესტაბილიზაცია“. ესეც მცდარი პროგნოზი გამოჩნდა, ვინაიდან, როგორც აღმოჩნდა, ირანს არ სურდა შიიტური უმრავლესობით შემდგარი დემოკრატია თავის სამეზობლოში.⁴²

მრავალი მიზეზი დასახელდა ერაყში წარუმატებლობის გამომწვევად. უნდობლობა ერაყის ოპოზიციის მიმართ და ერაყის არმიის დაშლა, იმის გათვალისწინებით, რომ შტატებს რამსფელდის დოქტრინის შესაბამისად სამხედროთა მცირე კონტინგენტი ჰყავდა მობილიზებული, ერაყში დაწყებული აჯანყებების ამკარად ხელისშემწყობი ფაქტორია. გასაგებია, რომ რამსფელდს სურდა თავისი რეკოლუციური მიდგომის მაქსიმალურად გამოყენება და მცირე სამხედრო ძალის ჩაბმა ომის პროცესში, მაგრამ გაუგებარია, რატომ იქნა მიღებული გადაწყვეტილება, რომ ომის შემდგომ ერაყის კონტროლისთვის არ გამოეყობა დამატებითი ძალები, როგორც არაერთი გენერალი მოითხოვდა ამას. ფაქტი ფაქტად რჩება – ომის შემდეგ შექმნილმა დროებითმა მთავრობამ დაკარგა ქვეყანაზე კონტროლი, რამაც საბოლოოდ აჯანყებების წინაშე დააყენა ამერიკელი და კოალიციური სამხედრო ძალები.

ის ძალადობა, რაც ერაყში აღმოცენდა იყო ნაწილობრივ უცხოური ძალის უარ-ყოფისკენ მიმართული. მაგრამ ძირითადად იგი გამოწვეული იყო ახალი სახელმწიფო სისტემის გაურკვევლობით. სუნიტებს აღარ ეყობოთ მართვის სადავეები და აჯანყების ბირთვიც სწორედ სუნიტებისაგან შეიქრა. მე-

⁴⁰ D. Feith. War and Decision: Inside the Pentagon at the Dawn of the War on Terrorism. გვ. 372

⁴¹ M. Gordon, B. Trainor. Cobra II: The Inside Story of the Invasion and Occupation of Iraq. გვ. 592

⁴² T. Blair. A Journey: My Political Life. Chapter 15 Iraq: The Aftermath.

ტიც, ბუშის რიტორიკის სასურველი შედეგი კი უნდა ყოფილიყო დემოკრატიისა და მშვიდობის ხელის შეწყობა ახლო აღმოსავლეთში მაგრამ ამას ნაკლები ჰქონდა საერთო ერაყელბთან.

აჯანყების საწინააღმდეგო მოქმედებები ერთი დიდი ნაკლით გამოირჩეოდა, რაც აშშ-ს სამხედროებს გამორჩათ. თუ მოსახლეობას არ უზრუნველყოფ მშვიდობით და უსაფრთხოებით, არ აქვს მნიშვნელობა გარეშე სამხედროთა რიცხვის შემცირებას. თუ სადავეები ადგილობრივ მთავრობას აქვს, რომელსაც არ შესწევს ძალა ადეკვატური უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, დიდია შანსი სიტუაცია კოლაფსის დონემდე გაუარესდეს.

მსგავს ვითარებაში უაღრესად მნიშვნელოვანი გახლდათ სამშვიდობო მისიების საქმიანობა კრიზისით მოცულ ერაყში. ზოგადად კოალიციური ჯარების გარეშე ამერიკის შეერთებულ შტატებს ფაქტობრივად ხელიდან გამოეცლებოდათ მოპოვებული სამხედრო გამარჯვება. სწორედ ზემოთ აღწერილი ვითარება დაუხვდათ ქართველ სამხედროებს, როდესაც ერაყში ჩავიდნენ.

სანამ ქართული სამხედრო უნიფორმა ერაყში გამოჩნდებოდა 2003 წელს, ჯარმა მნიშვნელოვანი დახმარება მიიღო ამერიკისაგან. 2002 წელს ამერიკის შეერთებული შტატების ინიციატივით დაიწყო საქართველოს წვრთნისა და აღჭურვის პროგრამა (Georgia Train and Equip Program), რომელიც დახმარებას უწევდა საქართველოს უსაფრთხოების სამსახურებს პანკისის ხეობის მთიან საზღვრისპირა რეგიონში, მეამბოხეებისგან მომდინარე შიდა ტერორისტული საფრთხეების მოგერიებაში.⁴³ ეს ერთი მხრივ აუცილებლობასაც წარმოადგენდა, რადგან სხვადასხვა სახის დაუდასტურებელი ინფორმაციის საფუძველზე განჩნდა ეჭვი, რომ ავღანეთში თალიბანის დამხობის შემდეგ პანკისის ხეობას ალ-კაიდას ლიდერები აფარებდნენ თავს.⁴⁴ საერთო ჯამში 2002-2004 წლებში აშშ-მ 64 მილიონი დოლარი და 200 მრჩეველი გამოყო ქართველი სამხედროების გადასამზადებლად წვრთნისა და აღჭურვის პროგრამის ფარგლებში.⁴⁵

⁴³ თანამშრომლობა აშშ-სთან. საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო. <https://mod.gov.ge/ge/-page/119/tanamshromloba-ashsh-stan>

⁴⁴ A. McGregor. Ricin Fever: Abu Musab al-Zarqawi in the Pankisi Gorge. Publication: Terrorism Monitor Volume: 2 Issue: 24. The Jamestown Foundation. May 5, 2005 <https://jamestown.org/program/ricin-fever-abu-musab-al-zarqawi-in-the-pankisi-gorge/>

⁴⁵ Civil.ge. U.S. Announces New Military Assistance Program for Georgia. November 5, 2004. <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=8271> S. C Tucker, P. Marry Roberts, P. G Pierpaoli, Jr, Colonel J. D Morelock, Major General D. Zabecki, Sh. Zuhur. Georgia, Role in Iraq War. The United States in Persian Gulf, Afghanistan, and Iraq Conflicts. The Encyclopedia of Middle East Wars. ABC-CLIO, Santa Barbara, California Denver, Colorado Oxford, England. 2010, 33. 481

2002 წლის 11 სექტემბრის მთავრობის სხდომაზე პრეზიდენტმა ედუარდ შევარდნაძემ თქვა, რომ ამერიკის პრეზიდენტ ჯორჯ ბუშს თანადგომის წერილი გაუგზავნა გასულ წელს ნიუ-იორკსა და ვაშინგტონში მომხდარ ტერორისტულ აქტებთან დაკავშირებით. „წერილში დიდი მწუხარება გამოვთქვი ამ ტრაგედიასთან დაკავშირებით. საქართველო მხარს უჭერს აშშ-ის ანტიტერორისტულ კამპანიას. ტერორიზმი მთელს მსოფლიოში უნდა აღმოიფხვრას,“ განაცხადა პრეზიდენტმა შევარდნაძემ.⁴⁶

2003 წელს საქართველომ ოფიციალურად დაუჭირა მხარი აშშ-ს დაგეგმილ კამპანიას ერაყის წინააღმდეგ. პრეზიდენტმა შევარდნაძემ კვლავ მისწერა თავის ამერიკელ კოლეგას სადაც აღნიშნა, რომ „მასობრივი განადგურების იარაღის მწარმოებელი რეჟიმი უნდა დაისაჯოს.“⁴⁷

2003 წლის 16 ივლისს საქარელოს პარლამენტმა მოახდინა „საქართველოსა და ქუვეთის სახელმწიფოს შორის საქართველოს სამხედრო და სამოქალაქო პერსონალის სტატუსის შესახებ“ შეთანხმების რატიფიცირება.⁴⁸ ეს კანონიერი საფუძველი გახლდათ ერაყში სამშვიდობო მისიაში მონაწილეობისთვის ქართველი სამხედროების გასაგზავნად. ქუვეთის სატრანზიტო როლი უნდა შეესრულებინა.

2003 წლის 3 აგვისტოდან მოყოლებული დაიწყო ქართული სამხედრო ძალების დისლოცირება ერაყში. პირველი ტალღა ქალაქ ტიკრიტში დაბანაკდა. საქართველოს შეიარაღებული ძალების წარმომადგენლები ერაყში მრავალეროვნულ კოალიციურ ძალებს (Multi-national forces – Iraq) შეუერთდა.⁴⁹ პირველი ქართული 70 კაციანი კონტინგენტის შემადგენლობაში შედიოდნენ სამხედრო ექიმები და სპეციალური ძალების წარმომადგენლები. სპეციალური ძალები დაბანაკდნენ ქალაქ ბაიჯიში, ბაღდადიდან 200 კილომეტრში. მედპერსონალი კი დისლოცირდა შიიტების ქალაქ ბალადში.⁵⁰

⁴⁶ Civil.ge. პრეზიდენტმა შევარდნაძემ პრეზიდენტ ბუშს თანაგრძობის წერილი გაუგზავნა. 11 სექტემბერი, 2002. <https://civil.ge/ka/archives/128321>

⁴⁷ Civil.ge. Timeline – 2003. December 31, 2003 <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=5924>

⁴⁸ საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე. საქართველოს პარლამენტის დადგენილება. 16 ივლისი, 2003. <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/46570?publication=0>

⁴⁹ J. Bolton R. Report on the Multinational Force in Iraq. US Department of State. Archive. June 15. 2006. <https://2001-2009.state.gov/p/io/rls/rm/68102.htm>

⁵⁰ S. A Carney. Allied Participation in Operation Iraqi Freedom. Appendix—Force Contributions by Nations. Center of Military History United States Army, Washington, D.C., 2011, e-Book. გვ. 62 https://history.army.mil/html/books/059/59-3-1/CMH_59-3-1.pdf

ამავე პერიოდში საქართველოს მთავრობის მაღალჩინოსნები სტუმრობენ დისლოცირებულ ქართველ სამხედროებს. აღსანიშნავია ისიც, რომ ვიზიტები არც თუ მშვიდ ვითარებაში მიმდინარეობდა. 2004 წელს მაშინდელი თავდაცვის მინისტრი დავით თევზაძე იმყოფებოდა ერაყში. ერაყიდან თბილისში დაბრუნებისას ჟურნალისტებს განუცხადა, რომ თვითმფრინავს, რომელშიც საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს წარმომადგენლები ისხდნენ, ბაღდადის აეროპორტის დატოვებისთანავე ცეცხლი გაუხსნეს. „მე მოგვიანებით მითხრეს ამ ინციდენტის თაობაზე, რადგანაც მეძინა,“ – განუცხადა თევზაძემ ჟურნალისტებს დღეს დილით თბილისში ჩამოსვლისას. მისი თქმით, ამერიკელმა ჯარისკაცებმა თავდასხმას მაშინვე საპასუხო ცეცხლით უპასუხეს.⁵¹

მალევე ქართველთა როდენობა ერაყში გაიზარდა. 7 აპრილს საჩხერის მე-16 სამთო ბატალიონის 159 სამხედრო გაემზავრა ერაყში. გეგმის მიხედვით ისინი ექვსი თვე დარჩებოდნენ ქვეყანაში და წინა პერიოდში წარგზავნილ 70 სამხედრო მომსახურეს ჩაანაცვლებდნენ. თავდაცვის მინისტრმა გიორგი ბარამიძემ 7 სექტემბერს ერაყიდან დაბრუნების შემდეგ ჟურნალისტებს განუცხადა, რომ საქართველო ერაყში თავის სამხედრო კონტინგენტს 159 კაციდან 300-მდე გაზრდის.⁵² ამ პერიოდში სერიოზული დაპირისპირება და ბრძოლა მიმდინარეობს კოალიციურ ჯარებსა და ერაყში ამბოხებულებს შორის. თუმცა ეს ვერ გახდა დაბრკოლება კაგად გაწვრთნილი და შეიარაღებული ქართველი სამხედროებისათვის.

თავდაცვის სამინისტროს საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახურის წარმომადგენელმა ირაკლი ჩიქოვანმა 10 აპრილს ჟურნალისტებთან საუბრისას განაცხადა რომ: „ისინი [სამხედროები - შ.კ.] უკვე ჩავიდნენ ბაღდადში, ხოლო შემდეგ ერაყის ორ ქალაქში – ტიკრიტსა და ბაიჯიში განლაგდებიან.“⁵³ ხელისუფლების წარმომადგენლები დადებითად აფასებენ მიმდინარე პროცესებს და აცხადებენ, რომ საქართველო შეასრულებს ნაკისრ საერთაშორისო ვალდებულებას და საკუთარ წვლილს შეიტანს ერაყში წარმოებულ კამპანიაში. ვანო მერაბიშვილმა, საქართველოს ეროვნული უშიშროების საბჭოს მდივანმა, ქართველი სამხედროების გაცილების ცერემონიაზე განაცხა-

⁵¹ Civil.ge. თვითმფრინავს, რომელშიც თავდაცვის მინისტრი იჯდა, ერაყში ცეცხლი გაუხსნეს. 16 იანვარი, 2004. <https://civil.ge/ka/archives/131390>

⁵² Civil.ge. საქართველო ერაყში სამხედრო კონტინგენტს აორმაგებს. 8 სექტემბერი, 2004. <https://civil.ge/ka/archives/133066>

⁵³ Civil.ge. საქართველო ერაყში ორჯერ მეტ ჯარისკაცს აგზავნის. 12 აპრილი, 2004. <https://civil.ge/ka/archives/132007>

და, რომ „ჩვენ უნდა ვიამაყოთ. ქართველი ჯარისკაცები მაშინ მიემგზავრებიან ერაყში, როცა იქ სიტუაცია საკმაოდ გამწვავდა. მაგრამ, ვიკისრეთ ვალდებულება და ეს ვალდებულება უნდა შევასრულოთ“. საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრმა სალომე ზურაბიშვილმა 9 აპრილს რუსულ გაზეთ „ვრემია ნოვოსტი“-სთვის მიცემულ ინტერვიუში განაცხადა, რომ „ჯარების გაგზავნა აშშ-ის მიმართ სოლიდარობის ნიშნად ხდება. ეს ქვავანა ჩვენ მაშინ დაგვეხმარა, როცა ძალიან გვიჭირდა. ეს არის, თუ გნებავთ, ქართული ხასიათის გამოხატულება: ამერიკელებს ძალიან უჭირთ ამჟამად ერაყში და ჩვენ მათ გვერდით უნდა ვიყოთ.“ მან ასევე დასძინა, რომ „საქართველოს სჭირდება არმია, რომელიც მხოლოდ ალღუმებისთვის არ იქნება კარგად მომზადებული. არმიამ გამოცდილება რთულ სიტუაციებში უნდა მიიღოს.“⁵⁴ „მისია, რომელიც თქვენ დღეს გაკისრიათ, ადვილი არ არის, მაგრამ თქვენ კარგად ხართ მომზადებული, რათა გაუმკლავდეთ ყველა იმ სირთულეს რაც წინ გელით. თქვენ საუკეთესოდ მომზადებული და აღჭურვილი სამხედროები ხართ, რომელიც საქართველოს ყოლია დამოუკიდებლობის აღდგენის დღიდან,“ – განაცხადა აშშ-ის ელჩმა რიჩარდ მაილსმა ალექსეევკის სამხედრო საჰაერო ბაზაზე.⁵⁵

2004 წლის 26 მაისს პრეზიდენტი სააკაშვილი აკეთებს განაცხადებს, რომ ერაყში სამხედროთა რაოდენობა გასამმაგდებოდა. ეს კი გაამყარებდა ამერიკის შეერთებულ შტატებთან პარტნიორობას.⁵⁶ ზემოთქმულს დადებითად გამოეხმაურა აშშ. ახალი გეგმის მიხედვით ქართველ სამხედროთა რაოდენობა 159-დან 850-მდე გაიზრდებოდა. ქართული შენაერთები უზრუნველყოფდნენ გაერთიანებული ერების უსაფრთხოებას ერაყში.

თავისმხრივ, თეთრი სახლი ამავე პერიოდში დამატებით პროგრამას წამოიწყებს რათა ხელი შეუწყოს ქართული სამხედრო ძალების მდგრად განვითარებასა და უწყვეტ დისლოცირებას.⁵⁷ იგივე დადასტურა პრეზიდენტმა სააკაშვილმა ნატოს გენერალურ მდივანთან, იაკ დე ჰოოპ სხეფერთან ვიზიტის შემდგომ გამართულ პრესკონფერენციაზე. „ჩვენი აქტიური ჩართვის გამო ერაყის, ავღანეთისა და კოსოვოს სამშვიდობო ოპერაციებში, აშშ-მა განაცხადა, რომ დაიწყებს ახალ პროგრამას, რომლის ფარგლებშიც მოხდება

⁵⁴ Civil.ge. Georgia Sends More Troops to Iraq. April 10, 2004. <https://civil.ge/archives/105666>

⁵⁵ Civil.ge. Georgia Deploys More Troops to Iraq. April 7, 2004. <https://civil.ge/archives/105646>

⁵⁶ Civil.ge. Three Georgian Soldiers “Lightly” Injured in Iraq. June 3, 2004. <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=7059>

⁵⁷ R. Boucher. Georgian Troop Deployment to Iraq. U.S. Department of State Archive. November 4, 2004. <https://2001-2009.state.gov/r/pa/prs/ps/2004/37811.htm>

ქართული ჯარების მომზადება სამშვიდობო ოპერაციებში მანაწილეობისთვის. ახალი პროგრამის ფარგლებში, ორჯერ მეტი სამხედრო პირი გაივლის მომზადებას წინა პროგრამასთან შედარებით.⁵⁸

2004 წლის 9 ნოემბერს საქართველოს პარლამენტმა თანხმობა განაცხადა ქართველი სამხედროების დამატებით დისლოცირებაზე 148 ხმით 1-ის წინააღმდეგ. 300 ქართველი სამხედრო ჩაანაცვლებს წინა დისლოცირებისას წარგზავნილ 159 მეზობლოს.⁵⁹

საქართველო ზედმიწევნით ასრულებს ნაკისრ ვალდებულებას რათა დაიცვას გაეროს წარმომადგენლობა ერაყში. წარმატებით განხორციელებული მისიების შესაბამისად სამხედროთა რაოდენობა ახლო მომავლში კვლავ გაიზარდა. 2005 წლის 1 მარტს კოალიციის ძალების ფარგლებში 573 ქართველი სამხედრო გაემგზავრა. შედეგად, ქართველთა რაოდენობა ერაყში 900-მდე გაიზარდა; საქართველო გახდა ქვეყანა, რომელსაც ქვეყნის მოსახლეობასთან ერაყში გაგზავნილი კონტიგენტის შეფარდების თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს კოალიციის ძალებში.⁶⁰

2005 წელს, წვრთნისა და აღჭურვის პროგრამა (Georgia Train and Equip Program) გარდაიქმნა სტაბილურობისა და შენარჩუნების ოპერატიულ პროგრამად (Georgia Sustainment and Stability Operations Program – GSSOP I და GSSOP II), რომელიც ერაყის მშვიდობის მხარდამჭერი ოპერაციებისთვის წვრთნიდა და ამზადებდა საქართველოს შეიარაღებულ ძალებსა და სამეთაურო შტაბს.⁶¹ პროგრამის ინიცირების ცერემონიალზე, კრწანისში მაირომა ძელვინ ჩატმენმა განაცხადა: „დიდებული ქვეყანა საქართველო მხარში უდგას აშშ-ს ტერორიზმთან გლობალურ ომში და GSSOP-ისკმისია არის ჩვენი თანამშრომლობის გაგრძელება ნათელი მომავლის უზრუნველსაყოფად.“⁶²

⁵⁸ Civil.ge. სააკაშვილი: აშშ სამხედრო დახმარების ახალ პროგრამას იწყებს. 5 ნოემბერი, 2004. <https://civil.ge/ka/archives/133540>

⁵⁹ Civil.ge. MPs Endorse Georgian Troop Deployment in Iraq. September 11, 2009. <https://civil.ge/archives/106541>

⁶⁰ Civil.ge. ქრონოლოგია - 2005. 9 იანვარი, 2006. <https://civil.ge/ka/archives/136836>

⁶¹ საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო. თანამშრომლობა აშშ-სთან. <https://mod.gov.ge/ge/-page/119/tanamshromloba-ashsh-stan>

R. Zabakhidze, Georgian Defense Forces: The role of military partnerships. Middle East Institute. August 26, 2020. <https://www.mei.edu/publications/georgian-defense-forces-role-military-partnerships>

⁶² J. Moore. Republic of Georgia puts her best into Iraq fight. United States European Command. September 01. 2005. <https://web.archive.org/web/20110927125052/http://www.eucom.mil/english/FullStory.asp?article=Republic-Georgia-puts-best-Iraq-fight>

2007 წლის 23 მარტს ერაყში თავდაცვის სამინისტროს შეიარაღებული ძალების მესამე ქვეითი ბრიგადის 33-ე მსუბუქი ქვეითი ბატალიონის 550 სამხედრო გაემგზავრა. ისინი ბაღდადში 7 თვის მანძილზე მყოფ პირველ მსუბუქ ბატალიონს ჩაანაცვლებენ. ქართველი სამშვიდობოების ამოცანაა, ბაღდადში ქვეითთა პატრულირება, გზების უსაფრთხოების დაცვა და კონტრაქტორთა ესკორტირება. 9 მარტს პრეზიდენტმა სააკაშვილმა განაცხადა, რომ საქართველო ერაყში თავისი სამხედროების ამჟამინდელი რაოდენობის 850 ჯარისკაცის 2000-მდე გაზრდას აპირებს.⁶³ ივნისში ახალი კონტინგენტი გაემგზავრება ერაყში და ვასითის პროვინციაში განლაგდება, სადაც ქალაქ ალ-კუტის და ირანთან არსებული საზღვრის პატრულირებას განახორციელებს. „უნდა ავღნიშნო, რომ არსებობს ინფორმაცია, რომ გარკვეული შეიარაღება გადმოდის ირანის ტერიტორიიდან ერაყში, რაზეც დღეს-დღეობით რეაგირება ვერ ხდება და გადმოდის სწორედ ამ პროვინციის გავლით, რაზეც ქართველ ჯარისკაცებს მოუწევთ რეაგირება, რაც გულისხმობს, რომ გარკვეულ წილად დაძაბულობა იქ განხდება,“ – განაცხადა თავდაცვის მინისტრმა დავით კეზერაშვილმა.⁶⁴

სამხედროთა რაოდენობის ზრდას თავად დავით კეზერაშვილი შედეგი მიზეზით ხსნის: „თუ ჩვენ სერიოზულად გვინდა გავხდეთ ამ ალიანსის წევრები, ბუნებრივია, ჩვენ, გარკვეულწილად, უნდა ავიღოთ პასუხისმგებლობა და ვიმუშაოთ ისე, როგორც მუშაობენ ალიანსის წევრი ქვეყნები.“⁶⁵

პარლამენტმა 2007 წლის 8 ივნისს 145 ხმით 2-ის წინააღმდეგ მხარი დაუჭირა ინიციატივას ერაყში საქართველოს სამშვიდობო კონტინგენტის 850-დან 2000 სამხედრომდე გაზრდის თაობაზე. შედეგად, საქართველომ ერთ სულ მოსახლეზე გათვლებით ყველაზე მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა კოალიციურ ძალებში. „რაოდენობის შეცვლის გარდა, ასევე იცვლება ოპერაციის ფორმა და ხარისხი,“ – განაცხადა პრეზიდენტის საპარლამენტო მდივანმა დიმიტრი ქიტოშვილმა. მისი თქმით, საქართველოს სარდლობა მონაწილეობას მიიღებს „ადგილზე ოპერაციების განხორციელების თაობაზე გა-

⁶³ Civil.ge. ერაყში მორიგი ქართული კონტიგენტი გაემგზავრა. 24 მარტი, 2007. <https://civil.ge/ka/archives/140392>

⁶⁴ Civil.ge. კეზერაშვილი ერაყში ქართული კონტინგენტის განთავსების დეტალებზე საუბრობს. 30 მაისი, 2007. <https://civil.ge/ka/archives/140756>

⁶⁵ კ. ლიკლიკაძე. ირჯერ გაზრდილი ქართული სამშვიდობო ბატალიონის „ომი და მშვიდობა“ ერაყში. დადიო თავისუფლება. 9 სექტემბერი, 2007. <https://www.radiotavisupleba.ge/a/15542-93.html>

დაწვეტილების მიღების პროცესში ... ჩვენი ბრიგადის ზომის შენაერთი ირანთან საზღვარზე განლაგდება და მისი მთავარი ამოცანა იქნება პატრულირება და კონტრაბანდის წინააღმდეგ ბრძოლა.“⁶⁶

მიუხედავად იმისა, რომ ოპოზიციონერი დეპუტატების უმეტესობამ მხარდაჭერა გამოხატა ამ გადაწვეტილების მიმართ, ამავე დროს სიფრთხილით მოეკიდა მას. სხვადასხვა პოლიტიკური პარტიის ლიდერები საკითხთან დაკავშირებით აკეთებენ განცხადებებს. რესპუბლიკური პარტიის დეპუტატმა ივლიანე ხაინდრავამ საპარლამენტო მოსმენის დროს განაცხადა, რომ „გადაწვეტილება უზარმაზარ პასუხისმგებლობას აკისრებს“ პარლამენტის თითოეულ წევრს. „რადგანაც ეს გადაწვეტილება პირდაპირ უკავშირდება ჩვენი ჯარისკაცების სიცოცხლეს,“ მან ასევე დასძინა, რომ ჯარისკაცები ნებაყოფლობით მიდიან ერაყში სამხედრო სამსახურში. მისი თქმით, მიუხედავად იმისა, რომ ის დაუჭერს მხარს ამ ინიციატივას, ყველაზე მნიშვნელოვანი ამ გადაწვეტილებასთან მიმართებაში არის ის, თუ რატომ აკეთებს ამას საქართველო ერაყში აშშ-ს ოპერაციის მიმართ მხარდი საერთაშორისო კრიტიკის ფონზე. „მოდით წარმოვიდგინოთ საუბრის ვარიანტი, რომელიც შეიძლება მიმდინარეობდეს ნატოს შტაბბინაში ბრიუსელში: ამერიკელები ამბობენ, რომ დროა საქართველოს გავუხსნათ გზა შემდგომი ნაბიჯისთვის ნატოს მიმართულებით თუმცა, ამის საპასუხოდ, რომელიმე პოლანდიელი, ესპანელი ან იტალიელი პოლიტიკოსი იტყვის: ჩვენ ვერ გავუხსნით ნატოს კარებს ქვეყანას, სადაც კანონის უზენაესობაზე და ადამიანის უფლებებზე ლაპარაკიც ზედმეტია, სადაც სისტემატურად ირღვევა საკუთრების უფლება. ამერიკელები კი უპასუხებენ: მაშინ როცა თქვენ გამოგყავთ თქვენი ჯარები ერაყიდან, ქართველებს შეყავთ იქ თავიანთი სამხედროები. ამას არ გავუწიოთ ანგარიში? მართლაც რთულია ამაზე პასუხის გაცემა,“ – განაცხადა ხაინდრავამ. „ამრიგად, დასკვნა ასეთია, რომ კომპენსაცია პრობლემებისა დემოკრატიის სფეროში, კანონის უზენაესობის სფეროში, არჩევნების, საკუთრებისა და ადამიანის უფლებების სფეროში ხდება საქართველოს მიერ სამხედრო წარმომადგენლობის გაზრდით ერაყში. ეს მდგომარეობა სამწუხაროა, იმიტომ რომ ყველაფერი მოწესრიგებული რომ გვქონოდა სხვა სფეროებში, შეიძლება ასეთი რთული არჩევანის წინაშე ჩვენ არ დავმდგარიყავით,“ – აღნიშნა მან.⁶⁷

⁶⁶ Civil.ge. პარლამენტი ერაყში ქართული კონტინგენტის გაზრდას უჭერს მხარს. 8 ივნისი, 2007. <https://civil.ge/ka/archives/140812>

⁶⁷ Civil.ge. პარლამენტი ერაყში ქართული კონტინგენტის გაზრდას უჭერს მხარს. 8 ივნისი,

რადიკალურად საპირისპირო დამოკიდებულება დააფიქსირა დეპუტატ-მა გონა ჯოჯუამ. „რეალურად მე გეუბნებით იმას, რაც ჩანს. და, ალბათ, ადევნებთ თვალს, როდესაც თურქეთისა და ირანის დამოკიდებულება არ არის ცალსახა, ჩვენ ამ დროს დემონსტრაციულად შევდივართ და ვერთვებით ამ კონფლიქტში. შეიძლება ეს გაკეთდეს, მაგრამ კიდევ ერთელ ვიძახი - რის ფასად?“⁶⁸

არაერთი განცხადება გაკეთდა ოპოზიციური პარტიების წარმომადგენლების მხრიდან თუცა ამას ხელი არ შეუშლია ქართველი სამხედროებისათვის წარმატებით გაეგრძელებინათ ნაკისრი ვალდებულება და თავისი უმნიშვნელოვანესი სიტყვა ეთქვათ საერთაშორისო სამშვიდობო მისიაში.

საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს წყაროზე დაყრდნობით საერთო ჯამში, ერაყში განხორციელებულ საერთაშორისო მისიაში, სხვადასხვა ღონეზე ჩატარებული 17 როტაციის ფარგლებში, 8,495 ქართველმა სამხედრო მოსამსახურემ მიიღო მონაწილეობა. 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის დროს ქართული ქვედანაყოფები სამშობლოში დაბრუნდნენ, რუსული საოკუპაციო ჯარების წინააღმდეგ საბრძოლველად. ამით საქართველოს შეიარაღებული ძალების მისია ერაყში დასრულდა.⁶⁹

წლების მანძილზე წარგზავნილი სამხედროების რაოდენობით საქართველო განდა ერთ-ერთი ყველაზე დიდი წვლილის შემტანი აშშ-ს მიერ წარმოებულ „თავისუფლება ერაყს“ კამპანიაში. ქართული სამხედრო კონტინგენტის ერაყში განთავსება იყო ამერიკის შეერთებულ შტატებთან ქვეყნის დაახლოებისა და რეგიონში რუსული ინტერესის შემცირების გამოძახილი.⁷⁰ სენატორმა ტედ ფოემ განაცხადა 2018 წლის 26 ივნისს: „ორ ქვეყანას შორის მეგობრობა სისხლში არის გამობრძმედილი. ქართველი სამხედროები იბრძვიან და იღუპებიან ამერიკელი სამხედროების გვერდით ერაყსა და ავღანეთში.“⁷¹

2007. <https://civil.ge/ka/archives/140812>

⁶⁸ კ. ლიკლიკაძე. საქართველოს სამხედრო კონტინგენტის გაგზავნა ერაყში ერთი თვის შემდეგ გადაწყდა. რადიო თავისუფლება. 8 ივნისი, 2007. <https://www.radiotavisupleba.ge/a/1552913.html>

⁶⁹ საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო. საერთაშორისო მისიები, მისია ერაყში. <https://mod.gov.ge/ge/mission/55/misia-erayshi>

⁷⁰ S. C Tucker, P. Marry Roberts, P. G Pierpaoli, Jr, Colonel J. D Morelock, Major General D. Zabecki, Sh. Zuhur. Georgia, Role in Iraq War. The United States in Persian Gulf, Afghanistan, and Iraq Conflicts. The Encyclopedia of Middle East Wars. გვ. 481

⁷¹ E. Kogan. NATO and Georgian–American Military Relations. European Security and Defence. 18 June, 2019. <https://euro-sd.com/2019/06/articles/13627/nato-and-georgian-american-military-relations/>

2016 წლის 6 ივლისს აშშ-სა და საქართველოს შორის გაფორმდა „თავდაცვისა და უსაფრთხოების სფეროში პარტნიორობის გაღრმავების“ შესახებ მემორანდუმი. დოკუმენტს უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს და თანამშრომლობა ახალ ეტაპზე გადაყავს. მემორანდუმი მოიცავს ყველა შესაძლო ძალისხმევას მობილიზებას რათა გაეუმჯობესებინათ სამხედროთა საბრძოლო მზადყოფნა.⁷² მემორანდუმზე დაყრდნობით ხელი მოეწერა დეტალურ ხელშეკრულებას რომელიც 2019 წლის 21 დეკემბერს განახლდა.⁷³

უაღრესად მნიშვნელოვანია სამშვიდობო მისიების წარმოება ქვეყნისათვის. მით უფრო, რომ მსგავსი სახის ოპერაციების სტრატეგიული დანიშნულება გლობალურ ჭრილში განისაზღვრება. გარდა უსაფრთხოებისა და თავდაცვის უზრუნველყოფისა სამშვიდობო მისიები უზრუნველყოფენ ადამიანის უფლებებისა და მოსახლეობის სიცოცხლის დაცვას. ქმნიან გარემოს სადაც შესაძლებელი არსებული კონფლიქტის პოლიტიკური განხილვის გზით გადაჭრა. აქედან გამომდინარე ახალი ქართული პოლიტიკური რეალობისათვის უაღრესად დიდი წინ გადაგმული ნაბიჯი იყო ერაყში სამხედრო მომსახურეთა წარგ ზავნა. საქართველომ სასიცოცხლო სიგნალი გაუგზავნა მსოფლიოს, რომ თავდაჯერებულად აქვს გადაწყვეტილი საერთაშორისო ასპარეზზე დაიმკვიდროს სრულფასოვანი სახელმწიფოს სახელი, რომელსაც აღეღებს მსოფლიოში მიმდინარე გეო-პოლიტიკური პროცესები. აქვე დავძენთ, რომ უდავოდ ხელისშემწყობი ფაქტორი იყო სამშვიდობო მისიაში თანამონაწილეობა საქართველოს სამხედრო პრესტიჟის ასამაღლებლად. პოლიტიკური თვალსაზრისით საქართველომ გაამყარა მეგობრობა და პარტნიორობა ამერიკის შეერთებულ შტატებთან, რაც უმნიშვნელოვანესია ქართველი ინტერესების დაცვისთვის.

ვერასგზით ვერ ავუვლით გვერდს ამ მისიაში დაღუპული ქართველი სამხედროების ხსოვნას. ერაყში მისიის შესრულებისას, 3 ქართველი სამხედრო მოსამსახურე დაიღუპა საბრძოლო მოქმედებებისას და 2 არასაბრძოლო ვითარებაში,⁷⁴ ხოლო 19 დაიჭრა.⁷⁵ ფასდაუდებელია მათი მსხვერპლი ქართული სახელმწიფოებრიობის მშენებლობის პროცესში.

⁷² Defence and Security Cooperation. The Embassy of Georgia to the United States of America. <https://georgiaembassyusa.org/military-cooperation/>

⁷³ საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო. თანამშრომლობა აშშ-სთან. <https://mod.gov.ge/ge-page/119/tanamshromloba-ashsh-stan>

⁷⁴ ნაცნობი ჯარისკაცი. <https://jvisuals.forset.ge/jariskatsi/ka/>

⁷⁵ საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო. საერთაშორისო მისიები. მისია ერაყში. <https://mod.gov.ge/ge/mission>

Shalva Kikalishvili

Assistant Professor,
American University of the Middle East, Kuwait

**PARTICIPATION OF GEORGIAN MILITARY FORCES IN
INTERNATIONAL IRAQ PEACE BUILDING OPERATION
(2003-2008)**

Summary

From the moment when Georgia declared independence, clear and straightforward political course has been drawn to connect the country to western reality. In 1992 Georgia joined North Atlantic Cooperation Council. Within 5 years, in 1997, NACC was transformed into the Euro-Atlantic Partnership Council. From the very same moment, the relationship with one of the most important and vital partners, United States of America, unfolded successfully. Further, in 2001, this relationship adopted to a new reality, and the cooperation in defense and security fields deepened between two countries. This is the year when Georgia joined a global war on terror after the horrific terrorist attack on American nation on the 11th of September. Following the mutual agreement, Georgian military forces entered peacekeeping missions and were stationed in different hot spots worldwide.

The purpose of the paper, on the one hand, is to describe a significant role of Georgian military forces in peace building after 2003 Iraq war, between years 2003-2008. On the other hand, our aim is to depict rather difficult and safety endangering post war situation in Iraq, when Georgian Forces were sent as valuable members of “Multi-national forces – Iraq.”

On March 19, 2003, American military forces successfully continued the operation “Iraqi Freedom” and entered Iraq. Within 21 days, almost the whole country was under control of the USA. Despite military strategic or tactical success, it appeared to be a classical example of “how you can win the war but lose the peace”, as Paddy Ashdown of Telegraph mentioned. US Military Central Command and White House found themselves dealing with dozens of problems, which required vast amount of resources and time to be solved. Therefore, our paper outlines major problematic areas in Iraq – marauders,

uprisings, terrorist attacks both on United Nations representatives and military personnel, involvement of Iran in internal Iraqi politics and disrupting peacebuilding operations of international forces. In addition, we will discuss the contribution of several influential military-political leaders to the ongoing processes.

Furthermore, contribution of the United States to the development of the Georgian Military Forces will be also shown in this paper. Following 11/09/2001 al-Qaeda terrorist attacks, Georgia decided to join a Global War on Terror in 2002. The United States initiated the “Georgian Train and Equip Program,” which later became a basement for the “Georgian Sustainment and Stability Operations Program.” Both initiatives trained Georgian Forces to deal with internal and international threats. Based on the Ministry of Defense of Georgia, 17 deployments of various nature were sent to Iraq totaling 8 495 proud servicemen participating in peacekeeping operations. Thus, Georgia became one of the important non-NATO contributors to the “Operation Iraqi Freedom.” At that time, the ongoing operation was disrupted by August 2008 Russian military occupation of Georgia as remaining forces were immediately sent back to defend the country.